

Elementen van antwoord op het “Advies Federaal Ontwikkelingsplan Elia 2024-2034”

1. Introductie

Op vrijdag 16 september 2022 heeft Elia het advies van de Minister van het Marien Milieu betreffende het ontwerp van federaal ontwikkelingsplan 2024-2034 (hierna FOP) ontvangen. Dit advies werd vervolgens door Elia grondig bestudeerd. Elia heeft getracht hier zo goed als mogelijk rekening mee te houden en heeft naar aanleiding van de opmerkingen geformuleerd in het betreffende advies aanpassingen en verduidelijkingen doorgevoerd in de verschillende hoofdstukken van het ontwikkelingsplan.

Een aantal onderwerpen die behandeld werden in het advies noodzaken een bijkomende verduidelijking die niet in het plan opgenomen kon worden. In deze nota worden deze onderwerpen hernomen, en worden door Elia een aantal elementen van antwoord aangehaald die de genomen keuzes, hypothesen en conclusies in dit ontwikkelingsplan verder kaderen.

Bij de analyse van de opmerkingen heeft Elia vastgesteld dat de opmerkingen bestaan uit een aantal thematische vraagstukken, die op meerdere plaatsen in het advies terugkomen, en meer toegespitste opmerkingen. In deze nota worden eerst de thematische vraagstukken behandeld. Vervolgens wordt, wat betreft de meer toegespitste opmerkingen feedback gegeven in de volgende sectie.

Gezien de aanzienlijke hoeveelheid vragen wenst Elia te benadrukken dat, indien gewenst, ze zeker bereid is om in een specifiek overleg meer toelichting te geven bij de hieronder beschreven elementen.

2. Toelichtingen bij de thematische vraagstukken.

De volgende vier thematische vraagstukken komen terug op meerdere plaatsen in het ontvangen advies, maar zullen hier als één geheel behandeld worden:

1. **Veronderstellingen met betrekking tot Nucleaire Energie in België en de impact op het Federaal Ontwikkelingsplan.**
2. **TritonLink**
3. **Nautilus**
4. **Integratie van de gedetailleerde kosten per project.**

Veronderstellingen met betrekking tot Nucleaire Energie in België en de impact op het Federaal Ontwikkelingsplan.

- (1) Het opmaken van scenario's voor het FOP 2024-2034 (en voor andere studies) is een langdurig proces en dient tijdig gestart te worden. Het proces startte reeds in maart 2021 met de oprichting van de "Task Force Scenario's", zoals toegelicht in sectie 2.1.1.3. Het finale scenariorapport werd gepubliceerd in januari 2022. Op dat moment was er nog geen sprake van een nucleaire verlenging, aangezien de aankondiging van een mogelijke verlenging van 2 GW slechts gebeurd is in maart 2022. In de eerste plaats betreft het hier een aankondiging/ambitie en is tot nader orde de wet op de kernuitstap nog steeds van toepassing. Ten tweede was het niet meer mogelijk om al de scenario's op de 2030 horizon volledig in lijn te brengen met deze aankondiging, gezien het plan al in volle opmaak was voor de adviesaanvraag aan de CREG en het kabinet Noordzee.
- (2) Om hier toch zoveel als mogelijk rekening mee te houden werden twee acties ondernomen. Ten eerste werd het "ReEU" scenario toegevoegd. Dit scenario brengt de door de Belgische overheid aangekondigde intentie tot verlenging van de uitbating van 2 GW van het Belgische nucleaire park (maart 2022) in rekening. Tevens brengt dit scenario de aangekondigde maatregelen ter uitfasering van fossiel gas door een snellere elektrificatie, verhoogde energie-efficiëntie, versnelde uitrol van HEB en de productie van groene moleculen in rekening. Ten tweede werd in sectie 3.3.5 de impact van een nucleaire verlenging op de systeembehoefte van het interne net 380 kV bestudeerd. De mogelijke tienjarige verlenging van 2 GW (1 GW in Doel en 1 GW in Tihange) is dus reeds effectief opgenomen.
- (3) Voor wat betreft het in rekening brengen van de constructie van nieuwe nucleaire eenheden (SMR's) stellen we vast dat er tot op heden geen officieel beleid hierrond is, of dat er geen wettelijk kader hiervoor bestaat en aldus niet in rekening gebracht kan worden door Elia. Bij verandering van het beleid en/of wettelijk kader kan Elia dit mee in rekening brengen in toekomstige ontwikkelingsplannen.
- (4) Een andere aanpassing van de sluitingskalender dan de tienjarige verlenging van 1 GW in Doel en 1 GW in Tihange zou, afhankelijk van de modaliteiten, effectief een significante invloed kunnen hebben op het ontwikkelingsplan en de hierin voorziene projecten. Het is niet mogelijk om voor alle mogelijke opties en varianten in een federaal ontwikkelingsplan een alternatieve netarchitectuur uit te werken. Een concreet, formeel en stabiel wetgevend kader is in deze een nodige vereiste.

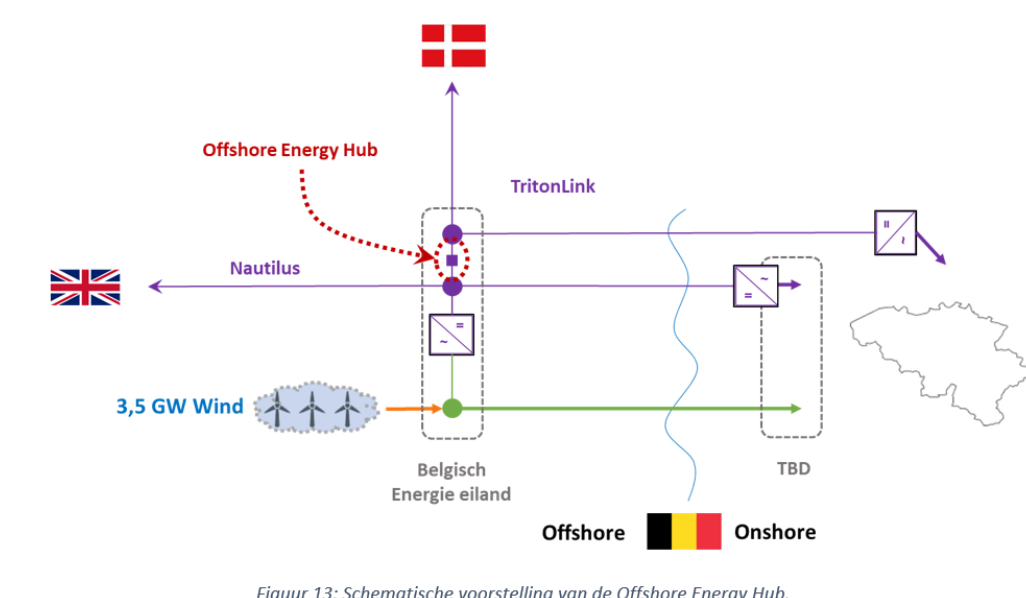
TritonLink

- (5) Wat betreft de **timing** van het project dienen we te melden dat de stelling dat voor TritonLink gemikt wordt op een periode die buiten de scope van het plan ligt niet correct is. Doorheen het volledige plan wordt duidelijk aangegeven dat de voorziene datum van indienstname 2031-2032 is (zie ook paragraaf 4.2.3), wat duidelijk binnen de horizon van het ontwikkelingsplan valt.

Deze opmerking is waarschijnlijk het gevolg van een misverstand. De tabel waarnaar verwezen wordt in sectie 4.1 behandelt immers niet de indienstnamedata van de verschillende projecten, maar geeft een samenvatting van de hypothesen die gebruikt worden in het berekenen van de kosten-baten analyse van de verschillende projecten. De CREG heeft Elia verzocht om deze informatie specifiek op te nemen. Dergelijke analyses worden typisch niet gedaan voor elk jaar, maar voor bepaalde steekjaren. De berekeningen werden uitgevoerd voor de horizon 2030 – 2035 – 2040. Het steekjaar 2035 stelt dan een jaar voor net na de horizon van het federaal ontwikkelingsplan. Een volledige toelichting van deze methodologie gaat voorbij aan de scope van deze antwoordnota, maar Elia wenst aan te geven dat ze steeds bereid is om in een specifiek overleg een uitgebreide toelichting te geven over de CBA-methodologie.

- (6) Voor wat betreft de **nood aan een verbinding naar het binnenland** bevestigt Elia dat de verbinding van 2 GW naar het binnenland absoluut noodzakelijk is, zoals ook aangegeven in sectie 4.2.3. Deze paragraaf beschrijft dat, gezien de totale onthaalcapaciteit van 7 GW aan de Belgische kust (die gerealiseerd wordt door de realisatie van zowel het Ventilus als het Boucle Du Hainaut project) reeds volledig ingevuld is, een aansluitingspunt verder in het net dient onderzocht te worden. Deze scope van het project werd steeds op die manier gecommuniceerd en werd ook gebruikt als referentie voor de kosten-baten analyse. De verbinding naar het binnenland staat dus niet ter discussie. De specifieke aansluitingspost dient nog verder bepaald te worden, in functie van netstudies, maar ook in functie van mogelijke trajecten en beschikbare terreinen. Netstudies geven aan dat een aansluiting op het Antwerpse of Gentse net 380 kV aangewezen is, mits tijdige realisatie van enkele noodzakelijke versterkingen van de interne backbone, zoals ook aangegeven in de desbetreffende paragraaf. In dit kader wensen we op te merken dat de aanduiding “Scheldekabel” voor verwarring kan zorgen. Het traject dat deze kabel zal volgen dient nog verder bepaald te worden, waarbij het onshore aanleggen van deze kabel zeker niet uitgesloten is.

Dit komt ook overeen met de schematische weergave in Hoofdstuk 4 – figuur 13¹:

- (7) Betreffende de **aansluiting op het Belgische Energie Eiland** wordt in het FOP inderdaad voorgesteld om de verbinding tussen België en Denemarken (TritonLink) binnen te brengen op het Belgische energie-eiland om daarna verder door gaan naar het aansluitingspunt in de Gentse of Antwerpse regio. Dit laat toe om TritonLink in de toekomst te koppelen met MOG 2 en Nautilus, eenmaal de technologie hiervoor beschikbaar en betrouwbaar is. Hiervoor heeft Elia het project “Offshore Energy Hub” voorgesteld, dat beschreven wordt in sectie 4.2.4. In het kader van deze vraag werd de kosten-baten analyse van het “Offshore Energy Hub” project berekend. Uit deze analyse blijkt dat de kosten-baten verhouding voor de Belgische samenleving zeer positief is. Deze resultaten zullen toegevoegd worden aan de versie voor publieke consultatie.

¹ Dit is de referentie van de figuur zoals ze terug te vinden is in de versie die voor advies werd voorgelegd.

Het faciliteren van energie-uitwisselingen tussen Denemarken en het Verenigd Koninkrijk is tevens slechts één van de aangehaalde voordelen. In paragraaf 4.2.4 wordt toegelicht dat er op deze manier ook een bijkomende verbinding tussen het energie-eiland en het Belgische binnenland gerealiseerd kan worden, waardoor er meer hernieuwbare energie kan geïmporteerd worden in België, bijvoorbeeld in situaties met weinig wind in Denemarken maar wel veel wind in het Verenigd Koninkrijk. Tevens zou deze verbinding een beter beheer toelaten van het net in het algemeen en capaciteit vrijmaken op het interne net.

Met deze mogelijkheid werd in de ontwerpen van het energie-eiland reeds rekening gehouden. Om verwarring te vermijden wensen we hier aan te geven dat het hier niet gaat over een HVDC conversiestation², maar over de plaatsing van HVDC schakelapparatuur (zie ook de toelichting hieromtrent in paragraaf 2.3.1 HVDC of High Voltage Direct Current). De strategische milieubeoordeling is lopende, en houdt rekening met de beschreven scope van TritonLink.

- (8) Betreffende het onderzoeken van **bijkomende aftakkingen**, bevestigt Elia dat een toekomstige integratie in een vermaasd offshore netwerk inderdaad de ambitie is, vanaf wanneer dit technisch mogelijk is. Gezien echter de complexiteit van dergelijke projecten (technisch, maar ook gezien het grote aantal partijen rond de tafel), is het van belang om prioriteit te leggen op de huidige scope en de huidige projectpartners en in het ontwerp rekening te houden met mogelijke toekomstige integratie met andere landen of andere offshore systemen.
- (9) De **conditie** die vervuld moet worden voor dit project werd duidelijk opgenomen in sectie 4.2.3:

Gezien de positieve kosten-baten op Europees niveau, kan dit project in aanmerking komen voor het PCI-label en Europese subsidies via het CEF-fonds. Elia zal dan ook dit project indienen voor de zesde PCI-lijst (richtdatum van het indienen is oktober/november 2022) die in 2023 zal bepaald worden door de Europese Commissie. Het verkrijgen van voldoende fondsen, waarvan het niveau nog vastgelegd dient te worden in een latere fase, is de voorwaarde voor de investeringsbeslissing van dit project.

Om in aanmerking te kunnen komen voor Europese (CEF) Subsidies, zullen beide projectpartners een gedetailleerd 'Investment request and cross border cost allocation (CBCA) proposal' moeten voorbereiden in samenspraak met de regulatoren. De CBCA-oefening zal de omvang van de nodige subsidies bepalen op basis van de meest recente marktanalyses en kosteninschattingen. Ook de finale en formele bepaling van de verdeling van de kosten tussen de betrokken partners/landen zal deel uitmaken van dit proces en moet door de regulatoren van beide project partners beslist worden. Het is op dit moment dan ook nog te vroeg om dit in het FOP te integreren.

- (10) Omtrent het **Deense energie-eiland** werd de formulering aangepast naar Deense energiehub. De ambitie om een energie-hub te ontwikkelen in Denemarken in de Noordzee werd wel degelijk door de Deense politiek goedgekeurd (referentie: [Denmark's Energy Islands | Energistyrelsen \(ens.dk\)](#)). Net als het Belgisch Energie-eiland, gaan aan de realisatie van de Deense energie-hub in de Noordzee verschillende fasen en processen vooraf. Het Deens Energie Agentschap heeft de Deense netbeheerder Energinet de opdracht gegeven om voorbereidende zeebodembod studies te beginnen in de omgeving waar de hub en de offshore windparken zullen komen (80 km van de Deense kustlijn ter hoogte van Thorsminde). Deze voorbereidende studies moeten aantonen welke locaties het meest geschikt zijn om de offshore windparken en energie-hub te installeren en waar de milieu-impact het meest beperkt is. Het Deens Energie Agentschap zal instaan voor de aanbesteding van zowel de energie-hub alsook de concessies voor de offshore windparken.
- (11) Tenslotte geven we aan dat de definitie van **hybride infrastructuur** verwijst naar het combineren van de functionaliteit van interconnector en de aansluiting van hernieuwbare energie. Deze definitie is algemeen gangbaar binnen de sector en wordt ook door ENTSO-E en de Europese instanties gebruikt.

² Een HVDC-conversiestation vormt een DC spanning om tot AC spanning of omgekeerd.

Nautilus

- (12) Wat betreft de **timing** van het project dienen we te melden dat de stelling dat voor Nautilus gemikt wordt op een periode die buiten de scope van het plan ligt niet correct is. Doorheen het volledige plan wordt duidelijk aangegeven dat de voorziene datum van indienstname 2030 is (zie ook paragraaf 4.2.2), wat duidelijk binnen de horizon van het ontwikkelingsplan valt. Deze opmerking is waarschijnlijk het gevolg van een misverstand zoals ook aangegeven in paragraaf (5).
- (13) Betreffende de scope van het project bevestigen we dat in de referentie-oplossing Nautilus wordt aangesloten op de HVDC-infrastructuur van het eiland en samen met de Belgische windmolenparken een hybride systeem vormt. In deze referentie-oplossing werd geen windmolenpark aan de zijde van het Verenigd Koninkrijk mee opgenomen. (zie ook bovenstaande figuur). De kosten-baten analyse is uitgevoerd voor deze referentie oplossing zoals die beschreven staat in het Federaal ontwikkelingsplan sectie 4.2.2.
- (14) Voor wat betreft het Belgische Energie-eiland is het inderdaad zo dat er tussen 3,15 tot 3,5 GW aan offshore wind komende vanuit de Belgische PEZ (In het gebied “Prinses Elisabethzone”) hierop zal worden aangesloten, samen met de 1,4 GW interconnector met het Verenigd Koninkrijk, “Nautilus” genaamd. Tussen het Belgische Energie-Eiland en het vasteland is er inderdaad “slechts” 3,5 GW transportcapaciteit beschikbaar. Het is echter zo dat de productie van offshore wind per definitie een volatiele aard heeft. Op momenten dat de windmolenparken niet op volle kracht elektriciteit injecteren, is er dan nog onbenutte capaciteit beschikbaar, die gebruikt kan worden om bijkomende energie-uitwisselingen met het Verenigd Koninkrijk te faciliteren. Op deze manier wordt de nieuwe infrastructuur maximaal benut en worden de ruimtelijke en omgevings-impacten maximaal beperkt. Het is juist dat dit enkel mogelijk is mits implementatie van de juiste marktconcepten. De kosten-baten analyse voor Nautilus werd uitgevoerd onder de hypothese van de meest efficiënte marktintegratie door middel van een offshore biedzone, in lijn met de positie van ACER³, voor de aangekoppelde offshore windproductie. In het voorontwerp van het FOP werd hier inderdaad niet expliciet melding van gemaakt. Elia zal dit verder duiden in de versie voor publieke consultatie. De discussies omtrent dit marktconcept gaan te ver voor het FOP en worden met de stakeholders besproken in de Taskforce MOG II en met het kabinet Energie en de overheid in het algemeen.
- (15) Voor wat betreft de vraag om Nautilus als een “pure interconnectie” te realiseren, veronderstellen we dat er hier verwezen wordt naar een oplossing waar Nautilus niet op de elektrische infrastructuur van het eiland aangesloten wordt, maar doorgetrokken wordt tot het vasteland en daar, via een bijkomend conversiestation, op het onshore AC-netwerk wordt aangesloten.

Het is belangrijk om op te merken dat de voorgestelde ontwikkelingen in het FOP een uitgebalanceerd geheel vormen, waarbij steeds vanuit een systeemperspectief gewerkt werd. Op die manier laat het FOP toe om op synergetische wijze de evoluties in de drie pijlers, 1. Ontwikkeling & Integratie van offshore infrastructuur, 2. Verdere Ontwikkeling van de onshore interconnecties en 3. Creatie van onthaalcapaciteit, gelijktijdig te faciliteren. Dit dient nauwgezet afgestemd te worden op de ontwikkeling van de interne 380 kV backbone, dewelke een essentiële voorwaarde is voor bovenstaande evoluties. Sectie 3.3 Behoeften tot ontwikkeling van het interne net 380 kV behandelt dit in detail. Concreet betekent dit dat het niet mogelijk is om “zomaar” een ander aansluitingspunt te kiezen. Een configuratie zoals aangegeven in het advies zou dan ofwel gepaard gaan met significante vertragingen of zou nog steeds geconfronteerd worden met het probleem van congesties op het transmissienet, waardoor gelijkaardige problemen zich zouden stellen als bij de huidige configuratie, waarbij dan wel de investeringskost en de omgevings-impacten veel hoger zouden zijn.

Door middel van het uitgaan van nieuwe en innovatieve manieren om het gebruik van de infrastructuur te optimaliseren, kan de integratie van hernieuwbare energie verhoogd en versneld worden. Tegelijkertijd is er een significante besparing in investeringskosten voor de Belgische samenleving, aangezien er een HVDC-conversiestation en een aanzienlijke lengte HVDC-kabel kan uitgespaard worden. Verder is er hierdoor ook minder impact op de omgeving. Het FOP toont tevens ook duidelijk aan dat de realisatie van dit project gepaard gaat met een zeer aanzienlijke welvaartscreatie voor de Belgische samenleving, die de kosten ver overschrijdt.

Tevens geven we aan dat de voorgestelde configuratie het “Energy Efficiency first⁴” principe van de Europese Commissie respecteert, aangezien het gebruik van de infrastructuur geoptimaliseerd wordt, en bijkomende infrastructuur wordt vermeden.

³ https://www.acer.europa.eu/sites/default/files/documents/Position%20Papers/ACER%20CEER%20Reflection%20on%20EC%20offshore%20strategy_final.pdf

⁴ https://energy.ec.europa.eu/system/files/2021-09/eef_guidelines_ref_tbc.pdf

Integratie van de gedetailleerde kosten per project.

- (16) Het opmaken van het FOP en het uitwerken van het tariefdossier zijn afzonderlijke processen. Het ontwikkelingsplan behandelt de noden aan bijkomende ontwikkelingen voor het transmissienet, en de bijhorende referentie oplossingen om hieraan een antwoord te bieden. Het tariefdossier buigt zich vervolgens over de nodige financiële middelen om dit te realiseren. Behoudens voor nieuwe interconnectoren, is een gedetailleerde beschrijving van de investeringsbedragen tevens niet nodig om de relevantie van de toegelichte noden en voorgestelde referentie-oplossingen te kunnen beoordelen. Om een gefundeerde beslissing te kunnen nemen over de toekomstige interconnectoren, worden de kosten vergeleken met de baten via kostenbaten analyses om de relevantie van deze projecten te verantwoorden.
- (17) Het is correct dat Elia in het voorontwerp van het FOP, dat voor advies aan het kabinet Noordzee bezorgd werd, geen totale investeringsbedragen heeft toegevoegd. In het kader van het proces ter opstelling van het tariefdossier zijn de nodige afstemmingen met de betrokken instanties voorzien.

3. Toelichtingen op specifieke opmerkingen

De federale regering heeft beslist tot een capaciteitsverhoging in de PEZ van 3,15 tot 3,5 GW. Dit dient door heel het document correct opgenomen te worden (o.a. op p. 13). De 8 GW waarvan sprake zal onderzocht worden tegen 2040 dus voorbij de looptijd van dit Ontwerp Federaal Ontwikkelingsplan (hierna Ontwerp FOP).

- (18) Het is een correcte opmerking dat in bepaalde delen van het plan 3,5 GW is genoteerd, waar eerder het bereik 3,15 – 3,5 GW aangegeven dient te worden. Elia heeft dan ook in verscheidene delen deze notatie aangepast. Het is echter wel zo dat het ontwerp van de nodige transmissieinfrastructuur rekening dient te houden met de maximale capaciteit van 3,5 GW. Voor de bepalingen betreffende de beschrijving van de nodige infrastructuur wordt dan ook de aanduiding van 3,5 GW behouden. Tevens dient hier ook opgemerkt te worden dat ook voor het opmaken van de scenario's er bepaalde concrete keuzes gemaakt dienen te worden voor wat betreft het geïnstalleerde vermogen op een bepaalde horizon. Het is niet mogelijk om per scenario te werken met een bereik. We verwijzen ook naar de "Task Force Scenario's" waarin de verhaallijnen werden opgesteld en aan het brede publiek voorgelegd via een publieke consultatie. Meer informatie is terug te vinden in sectie "2.1.1.2 Betrekken van stakeholders via de "Task Force Scenario's".
- (19) Het eventuele opdrijven van het geïnstalleerde vermogen aan offshore windenergie in de Belgische EEZ naar 8 GW valt inderdaad buiten de wettelijk vastgelegde horizon van het Federaal Ontwikkelingsplan 2024-2034. Het onderzoek naar de mogelijkheden en de nodige transmissie-infrastructuur dient wel tijdig opgestart te worden. In dit kader stelt Elia dan ook een onderzoeksproject voor in sectie 4.2.5: "Studie naar verdere ontwikkeling van hernieuwbare energieproductie in de Belgische Noordzee". Ook in de scenario's werd er om deze reden rekening gehouden met een spreiding op de horizon 2040 tussen 5,8 en 8 GW aan geïnstalleerd vermogen aan offshore windproductie. Concrete infrastructuurprojecten worden vooralsnog niet voorgesteld (sectie 2.1.6.1 Assumpties voor België).
- (20) Elia wenst ook aan te geven dat de horizon 2034 niet het eindpunt is van de energietransitie, maar eerder een tussenstap op weg naar de decarbonisatie van de volledige energiesector tegen 2050. Hoe verder de horizon, hoe meer onduidelijkheid er echter bestaat over de mogelijke evoluties, hypothesen en ontwikkeling van de technologie. Het is dus weinig zinvol om een volledig sluitend infrastructuurplan voor een dergelijke verre horizon uit te werken. Net om die reden wordt het Federaal Ontwikkelingsplan elke 4 jaar opnieuw bijgewerkt. Het is echter wel noodzakelijk om nu reeds de algemene strategie vast te leggen van de netontwikkeling na de horizon 2034. Het voorliggend Ontwikkelingsplan kadert immers binnen een volledige decarbonisatie tegen 2050 en moet het dus mogelijk maken om de meerdere mogelijke toekomsten na 2034 te faciliteren. Rekening houden met de evoluties en verwachte ontwikkelingen na de horizon van het plan is in dit kader noodzakelijk.

Op p. 13 wordt verwezen naar de beslissing van de ministerraad die het principe van aansluiting via een energie-eiland valideerde, echter enkel voor zover dit eiland de nodige vergunningen kan bekomen. De alternatieve aansluiting via platformen dient eveneens opgenomen te worden. Beslissing CMR: "Valideert het principe van aansluiting van windenergie vanuit de Prinses Elisabethzone via een energie-eiland. Aan de netbeheerder wordt gevraagd de details voor de aansluiting van de Prinses Elisabethzone uit te werken en ter goedkeuring voor te leggen aan de ministerraad. Tevens wordt aan de netbeheerder gevraagd bij de uitwerking van de details de mogelijkheid voor de aansluiting van interconnectoren te onderzoeken. Concreet zal de netbeheerder een MER opstellen zowel voor het eiland als voor platformen om over een omstandige analyse van alle milieu-effecten te beschikken en zodoende een eventuele vertraging bij de aansluiting van de zone te vermijden."

- (21) Het Federaal ontwikkelingsplan beschrijft de referentie-oplossing die naar voor geschoven wordt op het moment van opmaken van het plan. Zoals gevalideerd op de ministerraad, is dit het principe van een energie-eiland. Het is inderdaad het geval dat deze oplossing onder voorbehoud is van het verkrijgen van de nodige vergunningen. Dit principe geldt echter voor een zeer groot deel van de toekomstige voorgestelde projecten in het ontwikkelingsplan. Dit wordt ook aangehaald in sectie 1.4.4 Dynamisch portefeuillebeheer. Het is niet haalbaar om voor alle projecten in het federaal ontwikkelingsplan een alternatief toe te voegen in het geval dat een vergunning niet verkregen wordt. De SMB (Strategische Milieu Beoordeling) zal inderdaad de alternatieven wel mee in beschouwing nemen.

Elia stelt op p. 15 dat de ontwikkeling van offshore energie niet op een ongeoorloofde manier mag verlopen land per land. Toch bevat het Ontwerp FOP geen bepalingen of verwijzingen naar een uitgewerkt plan op Europees of Noordzee niveau om op een zo kostenefficiënte manier de aanleg van transmissie infrastructuur op zee in kaart te brengen. Hier zou prioritair werk van gemaakt moeten worden met alle lidstaten en Europa, rekening houdend met de reeds beschikbare infrastructuur op land. Een andere aanpak zal de bescherming van het mariene milieu niet ten goede komen.

- (22) Voor wat betreft de coördinatie van offshore netwerkinfrastructuur wordt in Hoofdstuk 3 op meerdere plaatsen verwezen naar het zogenaamde "Offshore Network Development Plan" of "Strategisch geïntegreerde ontwikkelingsplannen voor offshorenetwerken". De verplichting om dergelijke plannen uit te werken, is beschreven in Artikel 14 van de nieuwe gereviseerde TEN-E verordening⁵. Actueel loopt de actualisatie door de lidstaten van de doelstellingen per zeebekken die uiterlijk op 24 januari 2023 afgerond moet zijn (Artikel 14 - §1). Het eerste "ONDP" dient uiterlijk op 24 januari 2024, en vervolgens als onderdeel van het TYNDP, door ENTSO-E gepubliceerd te worden. Dit gebeurt in samenwerking met de relevante TSO's, de nationale regulerende instanties, de lidstaten en de Europese commissie. Voor de volledige beschrijving wordt verwezen naar de TEN-E verordening. Elia is zeer nauw betrokken bij het proces voor het opmaken van deze ONDP's en het TYNDP.

Verder op p. 15 geeft Elia aan over goede contacten te beschikken met de Noordzeelanden om zo de maatschappelijk meest waardevolle projecten te kiezen. Op de pagina's 19 en 89 geeft Elia aan dat het aan de overheid is om beleidskeuzes te maken en het dus niet Elia is die moet aangeven welk scenario het meest waarschijnlijk of wenselijk is in het kader van de energietransitie. In dit plan worden evenwel enkel keuzes voorgelegd te nemen of te laten, er worden geen scenario's ten gronde naar voren geschoven waaruit het beleid de nodige keuzes kan maken, noch wordt verduidelijkt welke keuzes onderzocht maar niet weerhouden werden. Het verdient dan ook de aanbeveling het onderzoek naar de verbinding met de buurlanden uit te voeren en op te nemen in het Ontwerp FOP, zodat de meest kostenefficiënte keuze kan gemaakt worden door de overheid. Zie ook p. 27 de proactieve actie die ondernomen wordt met de studie 3de hybride offshore systeem.

- (23) Voor wat betreft de scenario's wenst Elia vooreerst opnieuw te verwijzen naar de Task Force Scenario's, zoals toegelicht in paragraaf (18). De boodschap die Elia hier naar voor wenst te brengen is dat Elia zich niet in een positie bevindt om te bepalen welke van de verschillende uitgewerkte langetermijnsscenario's in dit kader ("Established Policies", "FitFor55", "ReEU", "Global Import", "Large scale e-RES", "e-Prosumers" en "Flex+") het meest wenselijk of waarschijnlijk is voor de Belgische samenleving. Dit is een competentie van de betrokken overheidsinstanties. Het is echter wel de verantwoordelijkheid van Elia om een toekomstgerichte netwerkinfrastructuur uit te werken, die rekening houdt met de evoluties in al deze scenario's. Zo kan het transmissienet tijdig ontwikkeld worden, rekening houdend met deze verschillende mogelijke toekomst.

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R0869&from=EN>

- (24) Elia veronderstelt dat in de opmerking hierboven het woord “scenario’s” echter ook verwijst naar mogelijke technische oplossingsvarianten. De reikwijdte van het FOP is het voorleggen van een onderbouwd overzicht van de systeemnoden voor het transmissienet en het vervolgens toelichten van de **referentie oplossing** om aan deze noden tegemoet te komen. Een gedetailleerde beschrijving van alle mogelijke varianten is buiten “scope” van het FOP. De gedetailleerde variantenanalyse voor specifieke projecten gebeurt door middel van een iteratief proces waarbij een enveloppe aan uitgebreide en gespecialiseerde studies dient uitgevoerd te worden met een zeer hoog niveau aan complexiteit (zie sectie 1.4 Ontwikkelingsmethodologie van het net). Het toelichten van al deze details voor alle projecten zou het FOP in het algemeen onleesbaar maken voor het algemene publiek en zou een reeds uitgebreid document exponentieel in omvang doen toenemen. Het toevoegen van al de bestudeerde oplossingsvarianten in het FOP is aldus praktisch niet mogelijk.
- (25) Het onderzoek naar bijkomende verbindingen met buurlanden heeft reeds plaatsgevonden en werd uitvoerig toegelicht in Sectie 3.2 Behoeften tot ontwikkeling van de grensoverschrijdende en offshore verbindingen. Deze sectie bevat een samenvatting van de resultaten van de oefening (IoSN: Identification of system needs) die gebeurt door ENTSO-E op Europees niveau (sectie 3.2.2 Wat houdt de huidige IoSN-studie van ENTSO-E in?) en de aanvullende studie die Elia heeft uitgevoerd (sectie 3.2.3. Wat is het voorwerp van de aanvullende studie van Elia). Vervolgens worden in sectie 3.2.5. de belangrijkste resultaten voor België richting 2035 toegelicht. In het algemeen zijn de voorgestelde interconnectieprojecten, de voorziene timing en de gevraagde goedkeuringen in het FOP volledig in lijn met de resultaten van deze oefening. De concrete keuze en prioriteiten werden ook op regelmatige basis afgestemd met de betrokken Belgische autoriteiten en in het bijzonder met het Kabinet Energie. Het is correct dat in deze oefening nog bijkomende potentiële noden geïdentificeerd worden op andere grenzen. Zo werd er inderdaad reeds een potentieel geïdentificeerd met de Noordse landen en met Frankrijk. Het is nu aan Elia om initiatief te nemen om samen met de betrokken landen mogelijke concrete projecten te definiëren en deze verder te onderzoeken. Dergelijke projecten kunnen echter enkel aan een ontwikkelingsplan toegevoegd worden indien deze reeds ver genoeg gevorderd zijn en indien er een akkoord is van de eventuele partners. Dergelijke beslissingen kan Elia immers niet éézijdig nemen. Alhoewel er enkele discussies gaande zijn, was nog geen enkel project ver genoeg gevorderd om ten tijde van de adviesaanvraag dit verder te concretiseren in het ontwikkelingsplan.
- (26) Om tegemoet te komen aan deze vraag zal Elia in de versie voor de publieke consultatie de kosten-baten analyses toevoegen van de “indicatieve” interconnector projecten op de grens met Nederland en Duitsland. Deze resultaten ondersteunen de gemaakte keuzes.

Op p. 6, en verder in het document wordt er een sterke focus gelegd op interconnectie met de Noordse landen. Hoewel dit verstaanbaar is vanuit het oogpunt van hernieuwbare windenergie, dient er ook duidelijkheid te komen of er interconnecties (op zee) gepland worden met de zuiderse landen aangezien deze volgens de kaart op p. 14 ook met exces RES potentieel zitten. Indien dit overwogen wordt, dient deze intentie vroeg genoeg duidelijk te zijn met het oog op een ordelijke mariene ruimtelijke planning. Het zou dus goed zijn, mocht Elia zijn rol in de noord-zuid verbinding, zoals beschreven op p. 160, verduidelijken.

- (27) Directe of hybride verbindingen met de Zuiderse landen werden in de uitgevoerde studies nog niet geïdentificeerd als potentieel interessante ontwikkelingen. De zeer grote kosten, vanwege de zeer grote afstanden spelen hier een belangrijke rol. De uitgevoerde oefeningen geven als prioriteit een verdere ontwikkeling van de grensoverschrijdende verbindingen op de Zuidgrens met Frankrijk (al dan niet offshore). Het is echter niet uitgesloten dat in toekomstige oefeningen, tengevolge van wijzigende omstandigheden, deze optie wel interessant wordt. Elia herhaalt de oefeningen voor het identificeren van de systeembehoeften dan ook op regelmatige basis.
- (28) Met de aanduiding Noord-Zuid verbinding, wordt in het plan vooral verwezen naar het verbinden van het Noorden van de Noordzee met het Zuiden van de Noordzee, en niet naar de Atlantische oceaan.

Elia verwijst meermaals naar de reductie van CO₂ emissies die met dit plan gerealiseerd wordt, maar geeft nergens indicaties van de CO₂ uitstoot die met de realisatie van het transmissienet geproduceerd zal worden (zie ook p. 30). Hoewel Elia aangeeft hier in de toekomst ook rekening met te zullen houden.

- (29) Voor wat betreft het berekenen van de uitstoot die gepaard gaat met de realisatie van nieuwe infrastructuur is zeer gedetailleerde informatie nodig over de CO₂-emissies in elke stap gedurende de realisatie van de lange, deels mondiale en weinig transparante waardeketen. Het gros van deze categorie CO₂-emissies is voor Elia gelinkt aan het aankopen van materialen & toestellen en de realisatie van de werken. Deze informatie is nog niet algemeen beschikbaar, wat het niet mogelijk maakt om hierover zinnige inschattingen te maken op dit moment. Elia werkt in het kader van het Act Now programma wel concreet op het objectief ‘Evolueren naar een koolstofneutrale waardeketen’. Als een specifieke actie onderzoekt Elia sinds 2021 het oprichten van een CO₂-accounting platform. Verwacht wordt dat het in kaart brengen van de nodige data wel enkele jaren kan duren.

Het is niet duidelijk of en wanneer het gegevensbeheer waarvan sprake op p. 33 ingesteld zal worden en onder welke voorwaarden. De as is moet hierbij vergeleken worden met de to be teneinde de grootst mogelijke duidelijkheid rond het gegevensbeheer te creëren.

- (30) De link naar het relevante artikel in de regelgeving Clean Energy Package werd toegevoegd aan het plan. Het objectief van deze sectie in het FOP is een toelichting te geven van het wettelijk kader waarin Elia haar activiteiten dient uit te voeren. Het is buiten de reikwijdte van het FOP om een implementatieplan voor datamanagement te Elia uit te werken.

Op p. 56 wordt gewezen op de ontwikkeling van hernieuwbare energie vnl. uit windenergie. Hierbij wordt voorbijgegaan aan de beslissing van de regering om bijkomend te investeren in drijvende zonnepanelen op zee, waarvan de opbrengst veelbelovend is en de inplanting verenigbaar is met de bestaande offshore windmolenparken. Ook dit dient verder uitgewerkt te worden.

- (31) Een aanvulling op de desbetreffende pagina werd gedaan om ook te verwijzen naar het onderzoek naar drijvende zonnepanelen op zee. Verder wensen we ook op te merken dat er reeds in het plan in sectie 4.2.5 specifiek verwezen wordt naar het onderzoek voor de plaatsing van drijvende zonnepanelen in de Belgische EEZ.

Op p. 69 beschrijft Elia de aandacht voor duurzaamheid. De nodige aandacht moet hier gevestigd worden op de mitigatiehiërarchie die duurzaamheid dient te volgen: vermijden (avoid), milderen (mitigate) en compenseren (compensate). Deze hiërarchie wordt niet voldoende weerspiegeld in deze paragraaf.

- (32) Deze aspecten komen meer gedetailleerd aan bod in Sectie 1.5.2. Maatschappelijk draagvlak voor Infrastructuur.

Op p. 90 wordt opnieuw voorbijgegaan aan de door de regering vastgelegde vork (maximum 5,8 GW).

- (33) Zie paragraaf (18).

Op p.107 wordt gewezen op bijkomende zones voor hernieuwbare energie. Dit dient in overeenstemming gebracht worden met de beslissing van de ministerraad dat onderzoek zal gebeuren naar een mogelijke derde zone. Het is helemaal niet zeker dat een derde zone ook zal gevonden worden en wat hiervan de mogelijke impact kan zijn op andere gebruikers van de zee.

- (34) Dit is een correcte opmerking. De verwijzing naar nieuwe gebieden werd verwijderd in het plan.

Op p. 108 vestigen wij graag de aandacht op het feit dat Elia uitgaat van een maximum van beide 100 MW voor drijvende zonnepanelen en getijdenenergie vanaf 2040 voor België. P. 116 spreekt echter van een Europese ambitie om tegen 2050 40 GW aan "oceanenergie" te hebben. Aangezien de windindustrie op een goede 10 tal jaar kon uitgroeien tot een mature industrie, is het zeer waarschijnlijk dat het potentieel van drijvende zonnepanelen op korte termijn aanzienlijk is en equivalent met deze op land. Enkel in de eerste zone wordt nu al uitgegaan van 1 GW extra. Bovendien is er ruimte genoeg voorzien in de bestaande en toekomstige offshore windparken en zijn beide technologieën complementair. Ook dit dient verder uitgewerkt te worden in het FOP. Ook de repowering van de eerste zone wordt in deze niet in rekening gebracht

- (35) Voor het opmaken van de scenario's werd uitgegaan van beschikbare studies. Zeer weinig studies vermelden tot op heden dergelijke technologieën of mogelijkheden voor België. De trajecten voor de offshore technologieën zijn dan ook gebaseerd op enkele ranges die in de literatuur gevonden werden.

- (36) De aankondiging van de Belgische Federale Regering op 18 maart 2022 van de ambitie om de capaciteit aan hernieuwbare energieproductie in de Belgische Noordzee op te drijven tot 8 GW kwam na afronding van het scenario proces en kon dan ook niet meer opgenomen worden in het huidige ontwikkelingsplan. Er zijn immers nog bijkomende studies nodig om het exacte technische potentieel vast te leggen, rekening houdend met de reeds aanwezige installaties in de beperkte zones, de impact op milieu en omgeving, ... Hetzelfde is geldig voor de Repowering van de bestaande zone. Er is vandaag nog

geen duidelijkheid over hoe deze repowering zal plaatsvinden en over het exacte niveau van geïnstalleerd vermogen dat hier gerealiseerd kan worden. Een deel van deze studies zal door de Belgische overheidsdiensten gebeuren en aangevuld worden door studies die Elia zal initiëren. Eens de doelstellingen duidelijk geformaliseerd zijn, kan Elia het uitwerken van de bijhorende netarchitectuur finaliseren. Een definitieve beslissing van een eventuele nieuwe zone in de Noordzee voor de ontwikkeling van hernieuwbare energie speelt hier ook een bepalende rol. Elia werkt actief mee aan deze studies en heeft dit duidelijk aangegeven in sectie 4.2.5 met het studieproject “Verdere ontwikkeling van hernieuwbare energieproductie in de Belgische Noordzee”. De bijhorende netarchitectuur zal deel uitmaken van een volgend Federaal Ontwikkelingsplan.

Op p. 145 worden de uitdagingen rond HVDC beschreven. De complexiteit, gekoppeld met de mogelijke volledige afschakeling van de installatie bij problemen, dient aandachtig bekeken te worden met toepassing op een mogelijk energie-eiland. De afstand van de kust zorgt immers dat er moeilijker kan ingegrepen worden bij mogelijke problemen. De complexiteit en het embryonaal stadium van deze technologie duidt op mogelijke risico's op de timing van de aansluiting van de toekomstige windparken. De voorbeelden op p. 146 tonen aan dat HVDC gebruikt wordt om windmolenparken aan te sluiten. Deze voorbeelden zijn echter significant verder van de kust gelegen dan de PEZ. Verder wordt aangegeven dat gelijkstroomverbindingen ook bovengronds kunnen geplaatst worden. Werd deze optie dan ook onderzocht voor de netversterking op land?

- (37) Met betrekking tot de toepassing van de HVDC-technologie is een kleine verduidelijking op zijn plaats. Voor bepaalde toepassingen, zoals bijvoorbeeld de rechtstreekse aansluitingen van verafgelegen offshore windmolenparken, heeft de HVDC-technologie reeds maturiteit bereikt, **onder de voorwaarde van de aansluiting op een voldoende sterk en robuust wisselstroomnet**. De sectie 2.3.1 beschrijft verder welke uitdagingen beantwoord moeten worden om te evolueren naar een volledig vermaasd HVDC-netwerk. Het is juist dat de voorgestelde configuratie een stap verder gaat qua complexiteit en uitdagingen dan de reeds bestaande realisaties. In dit kader kan Elia echter verzekeren dat al de nodige uitgebreide studies uitgevoerd worden om de risico's maximaal te mitigeren en te beheren.
- (38) Gelijkstroomverbindingen kunnen inderdaad perfect bovengronds geplaatst worden. Wereldwijd zijn er reeds verschillende realisaties van bovengrondse HVDC-verbindingen. In het beginstadium van het gebruik van HVDC waren zo goed als alle HVDC-verbindingen bovengronds. Voor de uitbating van een HVDC-systeem maakt het weinig verschil of deze boven- of ondergronds geplaatst wordt. De uitdagingen die gepaard gaan met HVDC-systemen zijn vooral gelinkt aan de conversiestations en niet aan de fysieke verbinding op zich. Elia kan bevestigen dat in de technologiestudie voor de interne versterkingen deze optie wel degelijk mee bekeken werd. Alle informatie m.b.t. uitgevoerde technologiestudies voor Ventilus en Boucle du Hainaut zijn ook op de projectwebsites terug te vinden: www.ventilus.be en www.bouclerduhainaut.be. De ongeschiktheid van de HVDC-technologie voor deze toepassing, is bepaald door andere factoren dan de keuze voor boven- of ondergronds.

Op p. 173 wordt aangegeven dat de Belgische energiehub het Belgisch potentieel zal overstijgen. De vraag kan gesteld worden of de Belgische consument dit allemaal moet financieren? Zie in dit verband ook op p. 174 waar gesproken wordt over Europese subsidies.

- (39) De desbetreffende paragraaf stelt niet dat de Belgische energiehub het Belgisch potentieel zal overstijgen. Er wordt wel gesteld dat de energiehub in het Belgische deel van de Noordzee toelaat om bijkomende hernieuwbare energie te integreren in België, bovenop de energie die opgewekt kan worden in de Belgische Exclusieve Economische Zone (EEZ) en op die manier de Belgische HEB-e-doelstellingen in de EEZ overstijgt. Dit kan gebeuren door bijvoorbeeld verbindingen naar landen met een groot potentieel aan HEB te voorzien, zoals “Nautilus”. Graag verwijzen we ook naar paragraaf 2.1.7.1 Energiemixen, waar duidelijk aangetoond wordt dat het potentieel van de productie uit hernieuwbare energiebronnen in België onvoldoende is om op middellange termijn het volledige toekomstige elektrische verbruik in België af te dekken. De formulering van de tekst laat echter wel degelijk ruimte voor misverstanden en werd aangepast.
- (40) De opmerking met betrekking tot de financiering van projecten is, gezien bovenstaande correctie, niet meer volledig toepasbaar in deze context, maar blijft natuurlijk wel algemeen geldig. We wensen hier te benadrukken dat, zoals ook reeds vermeld in Sectie 3.2, het hier een identificatie van systeembehoeften betreft. Het doel van dergelijke studies is het identificeren van toekomstige versterkingsnaden, maar spreekt zich nog niet uit over de specifieke oplossing (projecten). Vooral eer over te gaan tot een definitieve beslissing zijn immers nog bijkomende studies en analyses nodig. Vandaar dat Hoofdstuk 4, voor de specifieke voorgestelde projecten, een gedetailleerde kosten-baten analyse bevat, die ook de baten voor de Belgische samenleving transparant weergeeft.

- (41) Aanvullend op bovenstaande bestaat vandaag ook reeds het mechanisme dat het mogelijk maakt voor bepaalde projecten om aanspraak te maken op Europese subsidies via het CEF⁶-fonds. De modaliteiten hiervoor, zoals bijvoorbeeld het verkrijgen van het PCI⁷-label, staan beschreven in de TEN-E verordening. Elia zorgt er steeds voor om dit nauwgezet op te volgen en indien nodig de acties te ondernemen om subsidies te verkrijgen voor de projecten, zoals bijvoorbeeld specifiek voor TritonLink.
- (42) Verder is het ook de moeite waard om opnieuw te verwijzen naar de ge-update TEN-E verordening waarvan sprake in paragraaf (22). In navolging van deze verordening ontwikkelt de Europese Commissie, tegen uiterlijk 24 juni 2024, in samenwerking met de lidstaten, relevante TSO's, ACER en de nationale regulerende instanties, richtsnoeren voor een specifieke kosten-batenanalyse en kostendeling voor de uitrol van de ONDP's. Deze richtsnoeren dienen vervolgens ook toegepast te worden op de ONDP's.

Op p. 175 worden de meest kostenefficiënte interconnecties opgesomd. Het is aangewezen om ook te vermelden welke andere interconnecties onderzocht werden, alsook de reden aan te geven waarom deze niet weerhouden zijn. Ook figuur 14 dient van bijkomende toelichting te worden voorzien.

- (43) In figuur 14 onderzoeken & tonen we enkel de fysieke grenzen en potentiële grenzen met Noordzeelanden qua kosten-baten efficiëntie. Andere interconnecties hadden ook verder opgelijst kunnen worden, echter dan zou de figuur onleesbaar worden – zie in dit verband ook de vraag en het antwoord op opmerking (27)

Aangezien de transmissie van elektriciteit in de toekomst via energiehubs wordt verondersteld te verlopen is het ook aangewezen duidelijkheid te verschaffen over de plaats van de energiehubs en de interconnectiekabels. Het is bovendien niet duidelijk of de infrastructuur die momenteel wordt voorzien in de Belgische Noordzee zal volstaan of later uitgebreid moet worden. Gelet op de beperkte oppervlakte in de zee, de bescherming van het marien milieu en de andere gebruikers van de zee is bijkomende uitbreiding immers niet mogelijk.

- (44) In de studie waarnaar verwezen wordt zijn inderdaad een aantal hubs opgenomen in het referentienet, die in het voorontwerp van het ontwikkelingsplan niet gespecificeerd werden. Dit is een vergetelheid en zal worden gecorrigeerd in de versie voor publieke consultatie. Voor wat betreft de lange termijn is het niet aan Elia om éézijdig te bepalen waar deze hubs en kabels het best geplaatst dienen te worden. We verwijzen hiervoor naar het ONDP-proces zoals ook aangehaald in paragraaf (22).
- (45) Voor wat betreft de transmissie-infrastructuur is Elia van mening dat de tekst van het FOP in het algemeen duidelijk is. De voorgestelde architectuur zal toelaten om zowel de aansluiting van de voorziene ontwikkelingen qua wind in de PEZ (3,15 GW tot 3,5 GW), Nautilus & Tritonlink te faciliteren. Met verdere uitbreidingen van het offshore netwerk, zoals de ontwikkeling van 8 GW offshore HEB, is nog geen rekening gehouden. Het potentieel van verdere ontwikkelingen is een resultaat van de uitgevoerde studies ter identificatie van de noden in het kader van het ontwikkelingsplan die nu verder verfijnd dienen te worden. Om de nodige infrastructuur voor deze ontwikkelingen te bepalen dienen verdere netstudies te gebeuren, zoals ook in paragrafen 4.2.5 en 4.6.1. expliciet vermeld.

Eveneens op deze pagina wordt de keuze gemaakt voor 66 kV kabels, hoewel uit de taskforce blijkt dat het wenselijk is ook de 132 kV als optie mee te nemen.

- (46) Dit werd behandeld in de Taskforce tendering van oktober 2022.

P230 Bovendien wordt hier opnieuw melding gemaakt van een biddingzone, zonder dat al een beslissing werd genomen over bijkomende interconnecties (zijn nog steeds in onderzoek).

- (47) De tekst vermeldt duidelijk dat de marktconfiguratie geanalyseerd wordt. We wensen op te merken dat de huidige elektriciteitsmarkt reeds bestaat uit verscheidene biedzones. Zo bestaan België en Nederland vandaag bijvoorbeeld elk uit

⁶ Connecting European facilities.

⁷ Projects of Common Interest

één biedzone. Denemarken bestaat uit twee biedzones. De vermelding “afbakening van biedzones” is in deze context volledig correct en houdt geen enkele voorafname in ten opzichte van de uiteindelijke oplossing.

Op p.231 wordt opnieuw gesproken over een uitbreiding. Deze uitbreiding kan geenszins betrekking hebben op een uitbreiding van het eiland an sich. Dit moet duidelijk weergegeven worden. Ook de vermelding dat het energie-eiland milieuvriendelijker, realistischer en goedkoper is, is niet correct.

- (48) Elia bevestigt dat het hier geen uitbreiding betreft van het eiland op zich. Het gaat over integratie in toekomstige uitbreidingen van het offshore elektriciteitssysteem. Dit werd expliciet verduidelijkt in de tekst.
- (49) De stelling “milieuvriendelijk” is op dit moment effectief wat voorbarig gezien de Strategische Milieu Beoordeling nog lopende is. Dit werd verwijderd uit de tekst. Voor de rest verwijzen we naar het Grid Design MOG II dossier dat op 18 oktober 2021 aan het kabinet Noordzee werd overgemaakt.

Op p. 242 wordt melding gemaakt van mogelijke bijkomende zones. De BE overheid heeft zich enkel geëngageerd op zoek te gaan naar dergelijke zones, zonder dat hier een zeker resultaat aan verbonden is.

- (50) Alhoewel bovenstaande interpretatie niet de bedoeling was van de tekst, begrijpen we dat hier een mogelijke verwarring kan optreden, en werd de tekst ook dientengevolge aangepast.